

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZEW.422.23.2017.JBR

Warszawa, 29 listopada 2018 roku

**Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej**

w grudniu 2017 r. skierowałem do Pani Minister wystąpienie¹ w sprawie funkcjonowania ustawy – Karta Nauczyciela² (dalej jako: *KN*), przedstawiając w nim wyniki dokonanej przez Rzecznika Praw Dziecka analizy w zakresie postępowania dyscyplinarnego nauczycieli po jej półtorarocznym obowiązywaniu w zmienionej formie. W znowelizowanych przepisach, które weszły w życie 31 maja 2016 roku, nadano Rzecznikowi Praw Dziecka następujące uprawnienia:

1. obowiązek rzecznika dyscyplinarnego zawiadomiania Rzecznika Praw Dziecka o wszczęciu postępowania wyjaśniającego wobec nauczyciela obwinionego o czyn naruszający prawa i dobro dziecka, określony w art. 85 ust. 2 *KN*;
2. prawo Rzecznika Praw Dziecka do wniesienia zażalenia na postanowienie rzecznika dyscyplinarnego w przedmiocie umorzenia postępowania wyjaśniającego, wynikające z art. 85 ust. 5 *KN*;
3. możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego dotyczącego czynu naruszającego prawa i dobro dziecka do odwoławczej komisji dyscyplinarnej, wynikające z art. 85b ust. 2 *KN*.

W odpowiedzi³ Pani Minister z 26 stycznia 2018 r. zostałem poinformowany, że: *do Ministerstwa Edukacji Narodowej docierały już sygnały, w których wskazywane było,*

¹ ZEW.422.23.2017.JBR.

² ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2018 r. poz. 967).

³ DWST-WPZN.6026.3.2018.KK

iż Rzecznik Praw Dziecka nie zawsze ma możliwość skorzystania z uprawnienia wynikającego z art. 85 ust. 5 ustawy – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2017 r. poz. 1189, z późn. zm.), z uwagi na termin przedawnienia określony w art. 85o ust. 1 tej ustawy. Dlatego też kwestia ta będzie analizowana w trakcie prac nad nowelizacją ustawy – Karta Nauczyciela.

Ponadto poinformowała Pani, że: *przedmiotowe pismo zostanie przesłane do wojewodów, z prośbą o udostępnienie rzecznikom dyscyplinarnym dla nauczycieli oraz przewodniczącym komisji dyscyplinarnych pierwszej instancji, w celu zapoznania się z jego treścią.*

Obecnie – po upływie roku od przekazania Pani Minister ww. wystąpienia – Rzecznik Praw Dziecka ponownie dokonał analizy funkcjonowania znowelizowanych w 2016 roku przepisów dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli, zawartych w *KN*. Poniżej przedstawiam wyniki tej analizy.

Pomimo podjętych przez Ministra Edukacji Narodowej działań, Rzecznik Praw Dziecka w wielu przypadkach nadal napotyka trudności w realizowaniu przynależnych mu uprawnień.

Obserwowane przez Rzecznika nieprawidłowości dotyczą:

- zaniechywania przez rzeczników dyscyplinarnych obowiązku zawiadomiania Rzecznika Praw Dziecka o wszczęciu postępowania wyjaśniającego wobec nauczyciela obwinionego o czyn naruszający prawa i dobro dziecka, określony w art. 85 ust. 2 *KN*. Odnotowałem przypadki, gdy Rzecznik Praw Dziecka dowiadywał się o prowadzonym postępowaniu wyjaśniającym z postanowienia przesłanego przez komisję I instancji o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego lub nawet już z orzeczenia tej komisji;
- zawiadomiania Rzecznika Praw Dziecka przez niektórych rzeczników dyscyplinarnych o umorzeniu postępowania wyjaśniającego pod koniec terminu określonego w art. 85o ust. 1 *ustawy KN* lub nawet po upływie tego terminu, co uniemożliwia realizację przysługującego uprawnienia do wniesienia zażalenia na to postanowienie. Zgodnie bowiem z art. 85o ust. 1 *KN*: *postępowanie dyscyplinarne nie może być wszczęte po upływie 3 miesięcy od dnia powzięcia przez organ, przy którym działa komisja dyscyplinarna pierwszej instancji, wiadomości o popełnieniu czynu uchybiającego godności zawodu nauczyciela lub obowiązkom, o których mowa w art. 6, oraz po upływie 3 lat od popełnienia tego czynu.*

Dane ilustrujące powyżej wskazany problem (w okresie od 1 stycznia 2018 r. do dnia przekazania niniejszego wystąpienia) przedstawiają się następująco:

- **w województwie lubelskim** rzecznik dyscyplinarny poinformował Rzecznika Praw Dziecka o wydaniu 22 postanowień, w tym 12 decyzji o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. W 10 przypadkach Rzecznik otrzymał je już po upływie 3-miesięcznego terminu, po którym następuje przedawnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej⁴;
- **w województwie wielkopolskim** rzecznik dyscyplinarny poinformował Rzecznika Praw Dziecka o wydaniu 34 postanowień, w tym 8 decyzji o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. W 7 przypadkach Rzecznik otrzymał je już po upływie 3-miesięcznego terminu, po którym następuje przedawnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej⁵;
- **w województwie zachodniopomorskim** rzecznik dyscyplinarny poinformował Rzecznika Praw Dziecka o wydaniu 11 postanowień, w tym 7 decyzji o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. W 6 przypadkach Rzecznik otrzymał je już po upływie 3-miesięcznego terminu, po którym następuje przedawnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej albo na kilka dni przed tym terminem⁶;
- **w województwie śląskim** rzecznik dyscyplinarny poinformował Rzecznika Praw Dziecka o wydaniu 48 postanowień, w tym 12 decyzji o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. W 5 przypadkach Rzecznik otrzymał je już po upływie 3-miesięcznego terminu, po którym następuje przedawnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej⁷;
- **w województwie lubuskim** rzecznik dyscyplinarny poinformował Rzecznika Praw Dziecka o wydaniu 10 postanowień, w tym 6 decyzji o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. W 4 przypadkach Rzecznik otrzymał je już po

⁴ ZEW.441.468.2018.AG, ZEW.441.908.2018.AG, ZEW.441.960.2018.AG, ZEW.441.961.2018.AG, ZEW.441.1035.2018.AG, ZEW.441.1373.2018.AG, ZEW.441.625.2018.AG, ZEW.441.603.2018.AG.

⁵ ZEW.441.467.2018.AG, ZEW.441.1196.2018.AG, ZEW.441.1319.2018.AG, ZEW.1491.2018.AG, ZEW.1492.2018.AG, ZEW.1493.2018.AG, ZEW.1500.2018.AG.

⁶ ZEW.441.792.2018.AG, ZEW.441.842.2018.AG, ZEW.441.829.2018.AG, ZEW.441.852.2018.AG, ZEW.441.1116.2018.AG.

⁷ ZEW.441.851.2018.AG, ZEW.441.3.2018.AG, ZEW.441.475.2018.AG, ZEW.441.310.2018.AG, ZEW.441.336.2018.AG.

upływie 3-miesięcznego terminu, po którym następuje przedawnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej⁸;

- w województwie małopolskim rzecznik dyscyplinarny poinformował Rzecznika Praw Dziecka o wydaniu 35 postanowień, w tym 5 decyzji o umorzeniu postępowania wyjaśniającego. W 4 przypadkach Rzecznik otrzymał je już po upływie 3-miesięcznego terminu, po którym następuje przedawnienie odpowiedzialności dyscyplinarnej⁹.

Powyżej przytoczone dane wskazują na pilną potrzebę doprecyzowania uregulowań w ww. zakresie. W obecnym stanie prawnym Rzecznik Praw Dziecka nie może w pełni korzystać ze swoich ustawowych uprawnień.

Analiza funkcjonowania znowelizowanej *KN* wskazała też na występowanie innych problemów związanych z ochroną praw dziecka w kontekście niewłaściwych zachowań nauczycieli. Przedstawiam je poniżej:

- w 11 przypadkach dyrektorzy szkół zastosowali niezgodnie z prawem art. 75 ust. 2 *KN*, który stanowi, że: *za uchybienia przeciwko porządkowi pracy, w rozumieniu art. 108 Kodeksu pracy, wymierza się nauczycielom kary porządkowe zgodnie z Kodeksem pracy*. Kodeks pracy w art. 108 § 1 wskazuje, za jakie przewinienia powyższa kara może zostać udzielona, tj. *za nieprzestrzeganie przez pracownika ustalonej organizacji i porządku w procesie pracy, przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, przepisów przeciwpożarowych, a także przyjętego sposobu potwierdzania przybycia i obecności w pracy oraz usprawiedliwiania nieobecności w pracy, pracodawca może stosować: karę upomnienia; karę nagany*). Nieuprawnione jest zatem stosowanie tej kary wobec nauczycieli, którzy dopuścili się poważnych uchybień, takich jak: niezapewnienie bezpieczeństwa uczniom, naruszenie godności ucznia lub jego nietykalności cielesnej. Rzecznicy dyscyplinarni w takich sytuacjach zwykle utrzymują w mocy stanowisko dyrektora, wydając postanowienie o umorzeniu postępowania wyjaśniającego z powołaniem się na art. 85 ust. 4 pkt 2 *KN*, mimo że zakres przewinienia wykracza poza uregulowania art. 108 § 1 Kodeksu pracy¹⁰.

⁸ ZEW.441.323.2018.AG, ZEW.441.332.2018.AG, ZEW.441.912.2018.AG, ZEW.441.916.2018.AG.

⁹ ZEW.441.884.2018.AG, ZEW.441.996.2018.AG, ZEW.441.1286.2018.AG.

¹⁰ ZEW.441.176.2018.AG, ZEW.441.933.2018.AG, ZEW.441.1093.2018.AG, ZEW.441.1520.2018.AG, ZEW.441.623.2018.AG.

- w 95 przypadkach (na 293 postępowania wyjaśniające, o których Rzecznik został poinformowany) rzecznicy dyscyplinarni wnioskowali o wymierzenie nauczycielowi kary nagany z ostrzeżeniem (także wtedy, gdy przewinienie dotyczyło stosowania agresji słownej, naruszania nietykalności cielesnej czy zachowań o charakterze seksualnym). Ilustracją tego problemu może być wnioskowanie o karę nagany z ostrzeżeniem w następujących sytuacjach (cytaty z orzeczeń dyscyplinarnych):

- *uderzenie w twarz; stosowanie agresji fizycznej (szarpanie, popychanie, ciągnięcie za włosy) i agresji słownej; użycie siły fizycznej wobec uczennicy szarpiąc ją i wymierzając klaps; w szatni położył rękę na szyi ucznia żeby go zdyscyplinować; ciągnęła uczniów za uszy; uczeń był trzymany za włosy; kilkakrotnie uderzyła dłonią w głowę wychowanka; uderzenia książką po głowie lub ręką w głowę; chwycenie ucznia za ramię, szarpnięcie i zwrócenie się słowami: „ty wiesz, że jakbym nie była nauczycielką, to bym strzeliła ci w mordę”; uderzając dzieci w głowę poprzez lekkie „pacnięcie” lub „poczochranie”; uchwycenie rękami za głowę w okolicy uszu i przytrzymanie chłopca, a następnie uchwycenie za ręce i przytrzymanie; złapanie ucznia za koszulkę; wypchniecie z szatni i szarpanie się z nim przez kilka minut; stosowanie agresji słownej poprzez krzyczenie i mówienie podniesionym głosem oraz straszenie dzieci z grupy przedszkolnej domem dziecka; uderzenie ręką w tył głowy; uderzenie ucznia w ramię listwą od biurka; uwodzenie nieletnich dziewcząt, za pośrednictwem komunikatorów społecznościowych, w celu nawiązania z nimi więzi emocjonalno-uczuciowych; naruszenie nietykalności cielesnej uczennic poprzez „klepnięcie” (w pośladek) powodując że uczennice poczuły brak komfortu poprzez doprowadzenie do kontaktów fizycznych między nimi i nauczycielem¹¹.*

Szczególnie wyrazistym przykładem zastosowania tak łagodnej kary dla nauczyciela, który przez wiele miesięcy dręczył uczennicę SMS-ami o podłożu erotycznym było orzeczenie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Lubelskim z 5 marca 2018 r. (mimo że sąd karny 10 stycznia 2018 roku

¹¹ ZEW.441.1237.2018.AG, ZEW.441.1162.2018.AG, ZEW.441.12.2018.AG, ZEW.441.655.2018.AG, ZEW.441.1131.2018.AG, ZEW.441.697.2018.AG, ZEW.441.883.2018.AG, ZEW.441.1057.2018.AG, ZEW.441.1331.2018.AG, ZEW.441.643.2018.AG, ZEW.441.641.2018.AG, ZEW.441.1.2018.AG, ZEW.441.809.2018.AG, ZEW.441.1298.2018.AG, ZEW.441.993.2018.AG ZEW.441.243.2018.AG, ZEW.441.774.2018.AG ZEW.441.412.2018.AG.

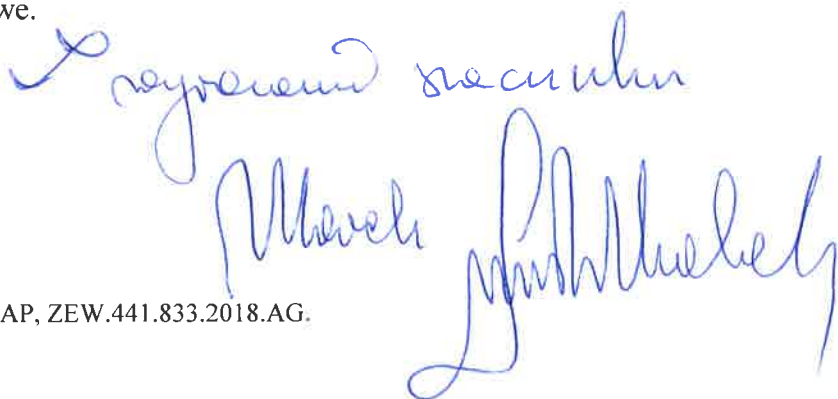
wydał w tej sprawie wyrok, którym warunkowo umarzył postępowanie i wyznaczył okres próby na dwa lata, a także przyznał zadośćuczynienie uczennicy za doznaną krzywdę). Rzecznik Dyscyplinarny przy Wojewodzie Lubelskim wnioskował o karę zwolnienia z pracy, ale nie odwołał się od decyzji Komisji¹².

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka niezbędne jest podjęcie przez resort edukacji działań przypominających rzecznikom dyscyplinarnym i członkom komisji dyscyplinarnych o potrzebie wnikliwego ważenia czynów nauczyciela, w szczególności, gdy dotyczą one stosowania przemocy wobec dzieci i niezapewnienia im bezpieczeństwa.

- częstą – naganną w ocenie Rzecznika Praw Dziecka – praktyką rzeczników dyscyplinarnych jest nieprzesłuchiwanie uczniów z oddziałów, w których uczy obwiniony nauczyciel lub którzy byli jedynymi bezpośrednimi świadkami zdarzenia¹³. W ocenie Rzecznika konieczne jest wysłuchiwanie dzieci w takich sytuacjach (np. poprzez przeprowadzenie anonimowej ankiety w bezpiecznych dla dziecka warunkach lub w trakcie rozmowy z udziałem psychologa).

Mając na uwadze dobro dziecka-ucznia, działając na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pani Minister o podjęcie skutecznych działań (w tym inicjatywy legislacyjnej w celu doprecyzowania uregulowań *KN*), zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw dziecka w jednostkach systemu oświaty i pełnej realizacji ustawowych uprawnień Rzecznika Praw Dziecka w zakresie postępowania dyscyplinarnego nauczycieli.

Jeszcze raz podkreślam, że nauczyciel w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych powinien kierować się dobrem dziecka. Dziecko ma prawo nie tylko do ochrony przed wszelkimi formami przemocy fizycznej i psychicznej oraz ochrony przed poniżającym traktowaniem, ale także do realizacji swojego prawa do nauki w warunkach przyjaznych, umożliwiających pełnię harmonijnego rozwoju, dostosowanych do jego potrzeb i możliwości. Gwarantuje mu to Konstytucja RP, Konwencja o prawach dziecka i szeroko pojęte prawo oświatowe.

¹² ZEW.441.1284.2017.JBR.

¹³ ZEW.441.310.2018.AG, ZEW.441.152.2018.AP, ZEW.441.833.2018.AG.